

Analysis of the Role of Economic Factors in Capacity Building and Employment Empowerment of Women Members of Local Microcredit Funds in Zanjan Province

Narges Javidan¹, Ali Tohidloo*² Mohammad Badsar³

1. M. Sc. Graduate, Department of Extension, Communication and Rural Development, University of Zanjan,

2. Assistant professor, , Department of Extension, Communication and Rural Development, University of Zanjan, *

3. Associate Professor, Department of Extension, Communication and Rural Development, University of Zanjan,

* Corresponding Author, tohidloo@znu.ac.ir

Received Date:
24/06/2024

Revise Date:
09/09/2024

Accepted Date:
10/11/2024

Published Date:
21/03/2026

Article Info Abstract

One effective approach to achieving development and economic advancement is the implementation of efficient financial systems to mobilize small and dormant capital within the community to create new employment opportunities. In this regard, recognizing the capacities of employed women in the rural economic system can enhance women's involvement in subsistence activities and simultaneously boost their empowerment. This study adopts a descriptive-analytical method to examine the role of economic factors in capacity building and the occupational empowerment of women who are members of local microcredit funds in Zanjan Province. The research population comprised rural women members of these funds (920 individuals). Based on the Krejcie and Morgan table, a sample size of 195 was determined and selected through stratified random sampling. Data were collected using a researcher-developed questionnaire, the validity of which was confirmed by a panel of experts. To assess the reliability of the research instrument, Cronbach's Alpha was used, yielding values ranging between 0.79 and 0.90 across various sections of the questionnaire. Data were analyzed using descriptive statistical tables and multiple linear regression analysis with SPSS software. The study's findings indicate that economic factors contributing to capacity building and occupational empowerment among women members of local microcredit funds fall into four categories: "financial independence," "starting an independent business," "access to financial facilities," and "reducing production risks," with an overall mean score of 2.55, which is below the average threshold. Among the indicators, "I have an appropriate ability to repay loans" with a mean of 2.87 and "I have adequate market access" with a mean of 2.72 scored highest. The impact of economic indicators on occupational empowerment is 0.699 and on capacity building is 0.636. Thus, the indicators studied have effectively explained and predicted the status of empowerment and capacity building.

Keywords: Local microcredit fund, employment empowerment, rural women's employment, Zanjan Province.

Articles extracted from Thesis
Volume 6, Issue 22, winter 2026
Pages 66 - 78

Cite this article:

Javidan, N., Tohidloo, A., & Badsar, M. (2026). Analysis of the Role of Economic Factors in Capacity Building and Employment Empowerment of Women Members of Local Microcredit Funds in Zanjan Province. *Journal of Economic Geography Research*, 6(22), 66-78.

 <https://doi.org/10.30470/jegr.2024.2044292.1235>

2821-2266 © University of Zanjan.

This is an open access article under the CC BY-NC/4.0/License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

Women's empowerment, particularly in rural areas, is recognized as one of the fundamental pillars for achieving sustainable development. Since the 1990s, this concept has become central to development discourse. In this context, the economic empowerment of women through increased access to financial resources, economic independence, and participation in income-generating activities plays a significant role in improving their individual, familial, and social status. Local microcredit funds, as efficient financial institutions aimed at mobilizing small and dormant capital and directing it towards productive economic activities, are considered crucial tools for capacity building and occupational empowerment of rural women. This research, focusing on Zanjan Province, analyzes the role of economic factors in the capacity building and occupational empowerment of women members of these funds. Given the presence of 30 active funds with 920 female members in the province, identifying and analyzing these factors can play a significant role in designing more effective programs.

Methodology

This study was conducted using a descriptive-analytical method with a quantitative approach. The statistical population consisted of all rural women members of local microcredit funds in Zanjan Province (920 individuals). Using the Krejcie and Morgan table and stratified random sampling, 195 individuals were selected as the sample. Data were collected using a researcher-developed questionnaire, the validity of which was confirmed by experts and its reliability was measured by Cronbach's alpha coefficient, ranging between 0.79 and 0.90 for different sections. Data analysis was performed using descriptive statistics (mean, standard deviation) and inferential statistics (multiple linear regression) with SPSS software. Economic indicators were measured across four

dimensions: "Financial Independence," "Starting an Independent Business," "Access to Facilities," and "Reduction of Production Risk".

Results and discussion

Descriptive findings of the study indicated that the overall status of economic factors affecting the empowerment and capacity building of the studied women, with a mean of 2.55, was evaluated as below average (3). Among the four dimensions, the indicators "Ability to Repay Facilities" with a mean of 2.87 and "Market Access" with a mean of 2.72 received the highest rankings, although these scores also fell within the unfavorable range. The lowest score belonged to the indicator "Assets for Starting an Independent Business" with a mean of 2.21. These results indicate significant economic challenges among the women members of these funds.

The results of multiple linear regression showed that the studied economic indicators collectively explain 69.9% of the variance in the occupational empowerment variable ($R=0.699$) and 63.6% of the variance in the occupational capacity building variable ($R=0.636$), demonstrating the high predictive power of these factors. In the occupational empowerment model, the "Facilities" dimension with a beta coefficient of 0.548 had the greatest share, followed by "Reduction of Production Risk" with a beta coefficient of 0.258. Interestingly, the "Starting an Independent Business" dimension showed a significant negative relationship with empowerment, which could be due to structural obstacles or a lack of necessary resources to convert assets into sustainable businesses. In the occupational capacity building model, "Reduction of Production Risk" with a beta coefficient of 0.363 and "Starting an Independent Business" with a beta coefficient of 0.238 had the most influence. These findings emphasize the importance of access to financial facilities, as well as risk management and support for nascent businesses for the effective empowerment of women.

Conclusion

Overall, the findings of this research confirm the significant and determining role of economic factors in the process of capacity building and occupational empowerment of women members of microcredit funds. However, the unfavorable status of these factors among the studied sample necessitates serious attention and intervention by relevant authorities. Accordingly, it is suggested that fundamental steps be taken to improve the economic status and, ultimately, the comprehensive empowerment of rural women members of these funds by: strengthening mechanisms for accessing banking and non-banking facilities; developing educational programs for financial management and marketing; establishing distribution and sales networks for women's products; encouraging the formation of women's cooperatives for launching group businesses and reducing production risks; and facilitating administrative procedures for obtaining loans. Such measures will not only lead to the enhancement of women's economic status but will also have broad positive social and cultural effects.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

تحلیل نقش عوامل اقتصادی در ظرفیت‌سازی و توانمندسازی شغلی زنان عضو صندوق‌های اعتبارات خرد محلی در استان زنجان

نرگس جاویدان^۱، علی توحیدلو^{۲*} و محمد بادسار^۳

۱. دانش آموخته کارشناسی ارشد گروه ترویج، ارتباطات و توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه زنجان

۲. استادیار گروه ترویج، ارتباطات و توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه زنجان

۳. دانشیار گروه ترویج، ارتباطات و توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه زنجان

تاریخ انتشار:

۱۴۰۴/۱۲/۳۰

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۳/۰۸/۱۹

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۳/۰۶/۱۹

تاریخ دریافت:

۱۴۰۳/۰۴/۰۵

اطلاعات مقاله چکیده

یکی از راهکارهای مناسب برای دستیابی به توسعه و پیشرفت اقتصادی، به‌کارگیری نظام‌های مالی کارا جهت به جریان انداختن سرمایه‌های راکد و اندک در جامعه به‌منظور ایجاد فرصت‌های جدید شغلی می‌باشد. در این راستا، توجه به ظرفیت‌های زنان شاغل در نظام اقتصادی روستا، می‌تواند ضمن افزایش مشارکت زنان در امور معیشتی، باعث افزایش توانمندی آنان نیز شود. پژوهش حاضر با روش توصیفی-تحلیلی بدنبال تحلیل نقش عوامل اقتصادی در ظرفیت‌سازی و توانمندسازی شغلی زنان عضو صندوق‌های اعتبارات خرد محلی در استان زنجان می‌باشد. جامعه آماری پژوهش زنان روستایی عضو صندوق بودند (۹۲۰ نفر). حجم نمونه با توجه به جدول کرجسی و مورگان، ۱۹۵ نفر تعیین و با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی انتخاب شدند. جهت جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد که روایی آن توسط پانلی متشکل از متخصصان تأیید شد. به منظور بررسی پایایی ابزار پژوهش نیز از آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار آن برای بخش‌های مختلف پرسشنامه در حد مناسب (بین ۰/۷۹ تا ۰/۹) بود. برای تحلیل داده‌ها از جداول آمار توصیفی و تحیل رگرسیون خطی چندگانه به کمک نرم‌افزار SPSS استفاده شد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که، عوامل اقتصادی در ظرفیت‌سازی و توانمندسازی شغلی زنان عضو صندوق‌های اعتبارات خرد محلی در چهار عامل «استقلال مالی»، «راه اندازی کسب‌وکار مستقل»، «تسهیلات» و «کاهش ریسک تولید» دسته‌بندی می‌شوند که در مجموع میانگین این عوامل ۲/۵۵ است. این مقدار کمتر از حد متوسط است. در بین شاخص‌ها نیز، شاخص «از توانایی مناسبی برای بازپرداخت تسهیلات برخوردارم» با میانگین ۲/۸۷ و «از دسترسی مناسبی به بازار برخوردار هستم» با میانگین ۲/۷۲ بیش از دیگر شاخص‌ها امتیاز کسب کرده‌اند. تاثیر شاخص‌های اقتصادی بر توانمندسازی شغلی برابر ۰/۶۹۹ و بر ظرفیت‌سازی شغلی برابر ۰/۶۳۶ است. بدین ترتیب، شاخص‌های مورد مطالعه، بطور مطلوب توانسته‌اند، وضعیت توانمندسازی و ظرفیت‌سازی را تبیین و پیش‌بینی نمایند.

دوره ۶، شماره ۲۲، زمستان ۱۴۰۴
صفحه ۶۶-۷۸
مقاله برگرفته از پایان نامه

کلید واژه‌ها: صندوق اعتبارات محلی، توانمندسازی شغلی، اشتغال زنان روستایی، استان زنجان.

Tohidloo@znu.ac.ir

*نویسنده مسئول:

ارجاع به این مقاله: جاویدان، نرگس؛ توحیدلو، علی؛ و بادسار، محمد. (۱۴۰۴). تحلیل نقش عوامل اقتصادی در ظرفیت‌سازی و توانمندسازی شغلی زنان عضو صندوق‌های اعتبارات خرد محلی در استان زنجان، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، (۲۲)۶، ۶۶-۷۸.

<https://doi.org/10.30470/jegr.2024.2044292.1235>

2821-2266 © University of Zanjan.

This is an open access article under the CC BY-NC/4.0/License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

بیان مسئله

از دهه ۱۹۹۰ در مباحث توسعه، مفهوم توانمندسازی به مفهومی محوری تبدیل شده است (Oakley & Clayton, 2000). افزون بر این، توانمندی با هنجارها، ارزش‌ها و باورهای یک جامعه در ارتباط است؛ بنابراین، در جوامع گوناگون توانمندی می‌تواند به شکل‌های متفاوتی تبیین گردد؛ اما یک رهیافت مناسب برای اندازه‌گیری و تحلیل توانمندی بایستی بر فرایندهای پویای توانمندسازی و تغییرات مرتبط با آنکه کمتر قابل‌پیش‌بینی و ملموس است و بیشتر زمینه‌ای است و جمع‌آوری داده‌های کمی برای آن دشوار است، اشراف داشته باشد (Graham & Pettinato, 2005). توانمندسازی شامل اقدام برای بالابردن وضعیت زنان از طریق آموزش، افزایش آگاهی و همچنین آموزش‌های مربوط به دفاع از خود می‌باشد. توانمندسازی زنان در واقع تجهیز و اجازه‌دادن به زنان برای تصمیم‌گیری تعیین‌کننده زندگی است. در نتیجه توانمندسازی زنان به معنی پذیرفتن زنان و قائل‌شدن یک جایگاه مناسب برای آنها در فرایند تصمیم‌گیری است (January, 2016)؛ لذا توانمندسازی اقتصادی باعث افزایش اختیارات زنان، دسترسی به برنامه‌های رسمی دولت، تحرک در بیرون از خانه، استقلال اقتصادی و قدرت خرید می‌شود (Duflo, 2020) و همچنین ظرفیت‌سازی در راستای اشتغال زنان روستایی ضمن افزایش درآمد خانواده، به‌واسطه کاهش تفاوت و شکاف موجود بین خانوارهای شهری و روستایی، صرفه‌جویی در هزینه‌های تولید محصولات زراعی و دامی، بهبود وضعیت سواد و بهداشت خانواده، تأمین هزینه‌های خانوار به‌عنوان سرپرست و نیز کاهش مهاجرت به شهرها می‌تواند زندگی روستایی و در نهایت کل جامعه را تحت‌تأثیر قرار دهد. (میرترابی و همکاران، ۱۳۹۰).

بسیاری از سازمان‌های بین‌المللی، مانند سازمان ملل متحد توانمندسازی زنان را به‌عنوان یک عامل کلیدی در راستای کاهش شکاف جنسیتی مدنظر دارند (Diuro et al, 2018). به همین خاطر سازمان ملل و صندوق بین‌المللی پول (۲۰۰۲)، ظرفیت‌سازی را بهترین راه‌حل افزایش توانمندی زنان روستایی دانسته، بیان می‌کند که ظرفیت‌سازی به دنبال آن است تا مردم بتوانند خود آغازگر، کنترل‌کننده و رهبر توسعه باشند (Lekoko & Merwe, 2006). دولت‌ها نیز یکی از محورهای اصلی سیاست‌های توسعه روستایی خود را افزایش توان و ظرفیت‌سازی در مناطق روستایی و مشارکت زنان به‌عنوان یکی از عناصر ضروری برای تحقق اهداف اصلی توسعه پایدار سکونتگاه‌های انسانی موردتوجه قرار داده‌اند (United Nations, 2001). لذا در جوامع مختلف زنان روستایی به‌عنوان بازیگران کلیدی در تولید محصولات کشاورزی شناخته می‌شوند و در مدیریت فعالیت‌های این بخش نقش موثری را ایفا می‌کنند (Rahman et al., 2023).

اکثر محققان نیز معتقدند که افزایش ظرفیت‌سازی زنان روستایی می‌تواند به توانمندسازی خانوارهای روستایی و به‌خصوص توانمندی زنان روستایی منجر شود (Kanamaru, 2004). همچنین اثرات توانمندسازی دربرگیرنده توزیع قدرت بین روستاییان، کاهش آسیب‌پذیری آنان از جنبه‌های مختلف، ارتقای اطلاعات اقتصادی، کاهش فقر، سرمایه‌گذاری بیشتر در زمینه آموزش، بهداشت، خدمات اجتماعی و نیز فرهنگ به‌عنوان وسیله تکامل هویت اجتماعی، برخورداری از ابزارها و مهارت لازم، توسعه نهادهای مدنی، پرورش تفکر انتقادی در مناطق روستایی است (Sorgner & Krieger-Boden, 2017). اقتصاددانان معتقدند که افراد توانمند عملکرد بالایی دارند، به عبارتی، در مقایسه با افراد غیر توانمند، سود بیشتری نصیب خود می‌کنند. بریف و موتویدلو^۱ در مطالعات خود دریافتند، که در فرآیند مدیریت کشاورزی ضرورت دارد بستر لازم جهت مشارکت نیروی کار، مداخله گروهی، استقلال و توسعه کار گروهی به‌صورت خود مدیریتی فراهم شود. زیرا مشارکت سازنده در گروه توانمندسازی روستاییان است (حیدری ساربان و رکن‌الدین افتخاری، ۱۳۹۵).

اهمیت صندوق‌های اعتبارات خرد در توانمندسازی زنان روستایی بر کسی پوشیده نیست. این ادعا را می‌توان در مطالعات گسترده پژوهشگران علوم مختلف در این زمینه مشاهده کرد. نتایج اکثر این مطالعات حاکی از تأثیر مثبت اعتبارات خرد در توانمندسازی زنان روستایی است، که نه تنها به افزایش دسترسی آن‌ها به اعتبارات بلکه به درآمدزایی در مناطق روستایی نیز انجامیده است. صندوق

¹ Brief & Motowidlo

اعتبارات خرد زنان روستایی و عشایری، تشکلهای محلی زنان روستایی و عشایری با هدف توانمندسازی زنان روستایی می‌باشد که با زمینه‌سازی‌های لازم از سوی دفتر زنان روستایی در سطح روستاها ایجاد می‌شوند و دسترسی به منابع مالی و استفاده آسان و سریع زنان روستایی و عشایری از تسهیلات کم‌بهره برای فعالیتهای کشاورزی را امکان‌پذیر می‌سازد. این صندوق‌ها از سال ۱۳۷۹ توسط دفتر زنان روستایی در سطح کشور ابلاغ و اجرا شد که در استان زنجان قبل از ابلاغ از سوی دفتر زنان وزارت متبوع در سال ۱۳۷۵ در روستای قروه شهرستان ابهر برای اولین بار تشکیل شده بود. از ابلاغ کشوری طرح صندوق اعتبارات خرد زنان روستایی تا کنون (نه ماهه اول سال ۱۴۰۰)، استان زنجان دارای ۳۰ صندوق فعال با تعداد اعضاء ۹۲۰ نفر می‌باشد. سرمایه کل صندوق‌ها در استان مبلغی معادل ۲۸/۵۱۵/۵۰۰/۰۰۰ ریال و میزان تسهیلات دریافتی از محل بلاعوض سازمان جهاد کشاورزی و وام کم‌بهره از صندوق کارآفرینی امید معادل ۹/۱۴۶/۰۰۰/۰۰۰ ریال می‌باشد (واحد زنان روستایی سازمان جهاد کشاورزی استان زنجان، ۱۴۰۰). باتوجه به ضرورت توانمندسازی زنان روستایی و لزوم توسعه اعتبارات خرد از طریق صندوق‌های محلی در مناطق روستایی استان زنجان، عوامل اقتصادی متعددی در ظرفیت‌سازی و توانمندسازی شغلی زنان عضو صندوق‌های اعتبارات خرد محلی موثر هستند. از آن‌جاکه تحلیل اثرات این عوامل در موفقیت صندوق‌های اعتبارات خرد محلی در توانمندسازی شغلی زنان به‌ویژه از نظر تسهیل روند حمایت مالی و درآمدزایی زنان روستایی، و تقویت اقتصاد خانواده‌ها تا کنون بررسی نگردیده است، لذا در این پژوهش به آن پرداخته می‌شود و به این مسئله پاسخ داده خواهد شد که عوامل اقتصادی در ظرفیت‌سازی و توانمندسازی شغلی زنان عضو صندوق‌های اعتبارات خرد محلی استان زنجان کدام است؟

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

یکی از راهکارهای مناسب برای دستیابی به توسعه و پیشرفت اقتصادی، به‌کارگیری نظام‌های مالی کارا جهت به جریان انداختن سرمایه‌های راکد و اندک در جامعه است، زیرا این نظام‌ها به‌واسطه کارکردهای اساسی خود، یعنی گردآوری پس‌اندازها از منابع متنوع خصوصی و هدایت آنها به سرمایه‌گذاری‌های تولیدی و مولد و نه صرفاً درآمدزا، ضمن روان کردن مبادلات کالاها و خدمات، باعث کاهش ریسک و هزینه‌های تأمین سرمایه می‌شوند و در نهایت به‌واسطه تراکم سرمایه و نوآوری‌های فنی، آثار درخور توجهی بر ایجاد فرصت‌های جدید شغلی و درآمدی و افزایش ظرفیتهای شغلی می‌گذارند (حسن‌زاده و قویدل، ۱۳۸۴). همچنین توسعه روستایی با بهبود کیفیت زندگی و رفاه اجتماعی و اقتصادی مردم ساکن در مناطق روستایی مرتبط است و همچنین مردم روستا باید برخی از فعالیتهای غیرکشاورزی را همراه با سیستم‌های کشاورزی توسعه دهند تا با شوک‌های اقتصادی و چالش‌های زیست‌محیطی در زمینه تغییرات آب‌وهوایی مقابله کنند و برای مدیریت نیازهای روزانه خود نیاز به حمایت مالی/ سرمایه‌ای دارند که منبع اصلی تأمین مالی آنها می‌تواند اعتبارات خرد باشد (Imran et al., 2022).

قدیری و یاری‌حصار (۱۳۸۷)، برخی از مهم‌ترین ضرورت‌های ایجاد مؤسسات مالی خرد در روستاها را چنین برشمرده‌اند:

۱. نبود تشکلهای و نهادهای تعاونی در زمینه اخذ و ارائه وام و سایر منابع اعتباری

۲. ارائه نکردن خدمات آموزشی به روستاییان در زمینه نحوه استفاده از سرمایه و اعتبار

۳. بی‌توجهی به تأمین اعتبارات خرد و سرمایه‌های اندک روستایی

۴. عدم دسترسی زنان روستایی به منابع مالی و اعتباری

۵. پیچیدگی سازوکارهای اخذ اعتبار در نواحی روستایی

۶. مشکل تأمین وثیقه و ضامن برای روستاییان

بنابر آن‌چه گفته شد، باتوجه‌به ساختار جمعیت فقیر در کشورهای درحال توسعه و تمرکز آنها در بخش روستایی، مؤسسات تأمین مالی خرد می‌توانند نقش بسیار مؤثری در توسعه بازارهای مالی ایفا کنند و ابزاری به‌منظور افزایش رشد و توسعه اقتصادی

تحلیل نقش عوامل اقتصادی در.../جاویدان و همکاران

باشند. این نهادها با ارائه خدمات مالی در سطح بسیار کوچک، اعم از اعطای اعتبارات اولیه یا تجهیز پس‌اندازهای کوچک افراد، موجب رشد و توسعه اقتصادی می‌شوند (عناستانی‌نژاد و حجت، ۲۰۱۲). در همین راستا، اعتبارات خرد زنان روستایی عبارت است از: قراردادن وام‌های کوچک در اختیار زنان روستایی جهت راه‌اندازی کسب و کارهای کوچک است. نرخ کارمزد وام‌ها بین ۶ تا ۱۰ درصد است و اقساط وام‌ها نیز طی یک دوره ۱۰ الی ۱۲ ماهه بازپرداخت می‌شود (فقیری غیبعلی، ۱۳۹۰).

فرایند تشکیل صندوق اعتبارات خرد از ابتدا با رویکرد جلب مشارکت زنان در امر برنامه‌ریزی و توانمندسازی آنان همراه است. در این صندوق‌ها هدف آن است تا با بهره‌گیری از فرهنگ همیاری و کمک به هم‌نوع که در روستاها وجود دارد و نهادینه کردن فرهنگ پس‌انداز و به‌کارگیری آن در فعالیتهای اقتصادی، زمینه مساعدتری برای انجام فعالیتهای اقتصادی زنان از طریق ایجاد سرمایه فراهم شود (Mowforth & Munt, 2015). ضمانت زنجیره‌ای در بین زنان روستایی، فرصتی است برای افزایش سرمایه اجتماعی و تقویت اعتماد متقابل بین آنان. اگر چه به طور معمول فعالیتهای اقتصادی-اجتماعی زنان قابل تفکیک نیست؛ ولی درگیر شدن در یک فعالیت مستقل اقتصادی با سازوکارهای رسمی و تعریف شده، موجب افزایش اعتماد به نفس در اعضا می‌شود و این باور را در آنها تقویت می‌کند که ریسک‌پذیر باشند و از ورود به فعالیتهای جدید نهراسند (شکوری، ۱۳۹۲).

توانمندسازی به معنای داشتن کنترل و یا به‌دست‌آوردن کنترل بیشتر است؛ حرف‌زدن و شنیده‌شدن؛ توانایی تعریف و خلق؛ توانایی تأثیرگذاری بر انتخاب‌های اجتماعی و تصمیمات مؤثر بر کل جامعه؛ به رسمیت شناخته‌شدن و احترام (mahbub, 2021). در گذشته راهبردهای بهبود حکمرانی و کاهش فقر بر نظام‌های رسمی و با رابطه‌ای ضعیف با شهروندان و کسانی که در جامعه فعالیت می‌کردند، معطوف بوده است، امروزه به رویکرد توانمندسازی برای اصلاحات دولتی می‌توان به‌عنوان تقویت و توانمندسازی حکمرانی طرف تقاضا برای اثربخشی بیشتر دولت، نگاه کرد. رویکرد طرف تقاضا بر تدوین قوانین و مقررات، ضوابط و رویه‌هایی تأکید دارد که شهروندان و سازمان اقشار فقیر را قادر می‌سازد تا تعامل مؤثرتری با دولت‌های خود داشته باشند. چنین رویکردی بر آموزش و ارتقای آگاهی شهروندان، ایجاد و خلق سازوکارهای نهادی برای فراگیری و مشارکت آنان و بر توانمندسازی و ظهور سازمان‌های قوی اقشار فقیر و گروه‌های شهروندی سرمایه‌گذاری می‌کند (Narayan, 2002). یکی از این موارد در توانمندسازی، تقویت زیرساخت‌های سرمایه‌گذاری خرد از طریق صندوق اعتبارات خرد روستایی در قالب گروه‌های ویژه با مشارکت و همبستگی درون گروهی است. در این رابطه، رویکرد توانمندسازی برای تأمین نیازهای اساسی، بر انواعی از راهبردهای تولید مشترک^۱ تأکید می‌کند. توانمندسازی و ایجاد خودباوری و اتکاب‌نفس در افراد به‌عنوان مهم‌ترین عامل توسعه برای مبارزه با فقر است و فرایند آن ظرفیت‌سازی اقتصادی و اجتماعی است (مافی، ۱۳۸۷). در این میان، توانمندسازی اقتصادی، فرآیندی است از پایین به بالا که طی آن، فقرا با افزایش قابلیت‌های اقتصادی، می‌توانند به نیازهای خود پاسخ داده و به حقوق و قدرت برابر دست یابند (Drolet, 2011).

مدل‌های توانمندسازی

مدل توانمندسازی بانک جهانی

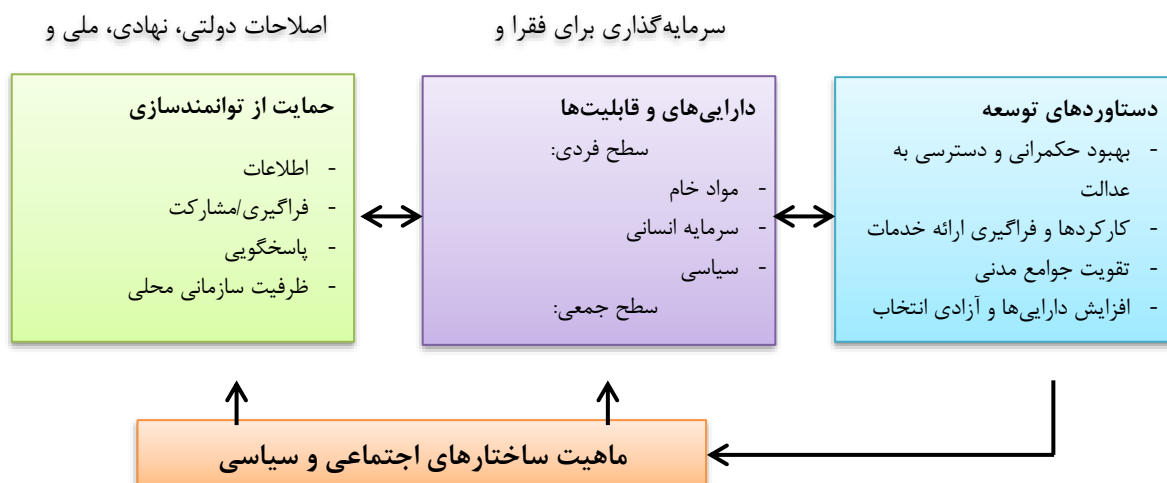
این مدل رابطه بین نهادها و توانمندسازی و بهبود دستاوردهای توسعه را به‌ویژه برای فقرا نشان می‌دهد. اصلاحات دولتی که از سرمایه‌گذاری در زمینه بهبود زندگی افراد فقیر و سازمان‌های آنان حمایت می‌کند، باعث بهبود دستاوردهای توسعه مانند حکمرانی، کارکرد بهتر و فراگیرتر خدمات، دسترسی عادلانه‌تر به بازارها، تقویت جامعه مدنی و سازمان‌های فقرا و افزایش دارایی‌ها و آزادی انتخاب آنان می‌شود (Narayan, 2002). طبق این مدل، مشارکت مستقیم فقرا و نمایندگان آنان در هر حوزه‌ای، امکان‌پذیر یا واقع‌بینانه نیست. جامعه مدنی میانجی از قبیل مؤسسات پژوهشی، سازمان‌های غیردولتی^۲ و سازمان‌های مذهبی، نقش بسیار مهمی در هدایت و رساندن صدای فقرا به تصمیم‌گیران محلی و ملی دارند. نوع اصلاحات دولتی امکان‌پذیر و مناسب، به ساختار اجتماعی و

¹ Co-production

² Non-Governmental Organizations (NGO)

پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، دوره ۶، شماره ۲۲، ۶۶-۷۸، زمستان ۱۴۰۴.

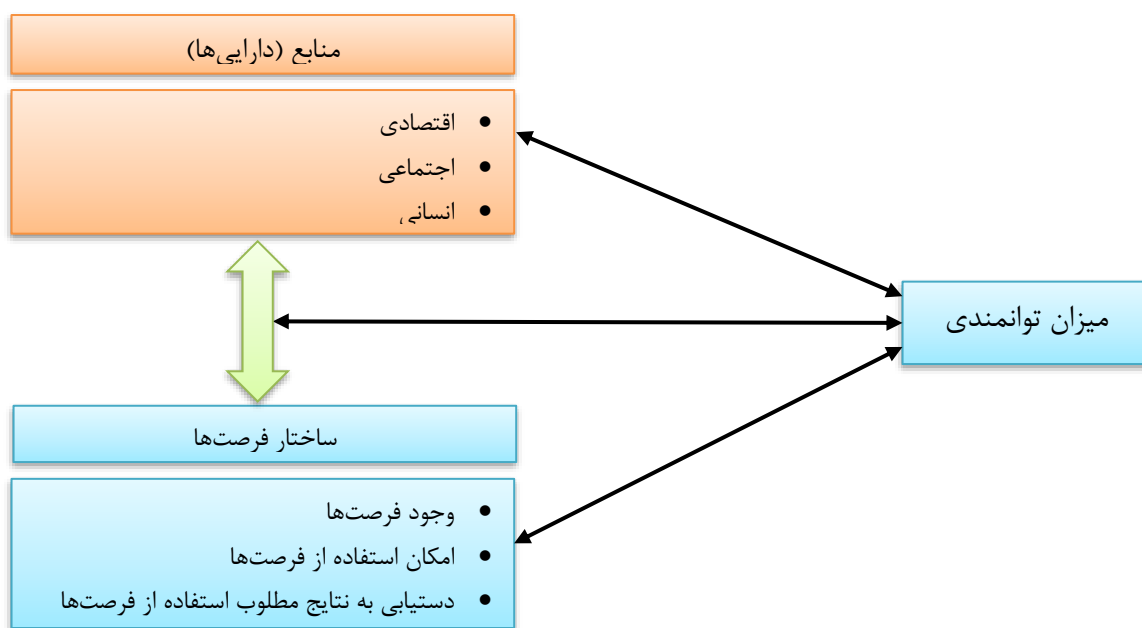
سیاسی در طول زمان بستگی دارد. در طول زمان، حلقه‌های بازخوردی وجود دارند که بر ساختارهای اجتماعی و سیاسی تأثیر می‌گذارند که سرانجام این بازخوردها به تغییرات و دگرگونی‌هایی در سازوکارهای دولتی برای حمایت از توانمندسازی منتهی می‌شوند (Azfar et al, 2001).

شکل ۱. مدل توانمندسازی بانک جهانی (Narayan, 2002).

مدل توانمندسازی از دیدگاه آلسوپ و هینسون

در این مدل، توانایی و ظرفیت برای گزینش انتخاب‌های مؤثر تحت تأثیر دو مجموعه از عوامل شامل: منابع و ساختار فرصت قرار می‌گیرد. منابع یا دارایی‌های هر کس میزان توانایی او را در گزینش انتخاب‌های مؤثر تعیین می‌کند. ساختار فرصت‌ها به زمینه رسمی و غیررسمی اشاره دارد که کنشگران در آن عمل می‌کنند و بر توانایی افراد برای از قوه به فعل درآوردن دارایی‌ها تأثیر می‌گذارند (Group, 2014). در این چارچوب تحلیلی، هر فرد یا گروهی با توجه به میزان دارایی‌هایی که در اختیار دارد و در چارچوب ساختار فرصت‌های پیشرو، می‌تواند سطوح متفاوتی از توانمندی را تجربه کند. ممکن است فردی با درجهٔ برخورداری زیاد از انواع دارایی‌ها، به دلیل وجود ضعف در فرصت‌های دسترسی به بازار، نتواند از دارایی‌هایی که در اختیار دارد، سطح بالایی از توانمندی را تجربه کند (Alsop & Heinsohn, 2005).

شکل ۲- مدل توانمندسازی آلسوپ و هینسون (Alsop & Heinsohn, 2005).

تحلیل نقش عوامل اقتصادی در.../جاویدان و همکاران

نعمت‌پور و همکاران (۱۴۰۰)، در پژوهشی با عنوان اهمیت سازمان‌های دولتی در توانمندسازی زنان روستایی را نشان دادند؛ توانمندسازی و خلاقیت زنان منجر به مشاغل کارآفرینانه شده؛ و موجب رشد و توسعه اقتصادی می‌شود.

تاراسی و همکاران (۱۳۹۹)، در بررسی ارتباط ظرفیت‌سازی و توانمندسازی زنان روستایی مطالعه موردی: شهرستان زنجان، نشان دادند، زنان روستایی این شهرستان در وضعیت مناسبی قرار ندارند و فقط در بعد سیاسی توانمندی شرایط مطلوبی دارند. نتایج مدل معادلات ساختاری نیز نشان داد، توانمندسازی زنان تحت‌تأثیر ابعاد اقتصادی، اجتماعی و محیطی و نهادی ظرفیت‌سازی قرار دارد.

جشان شهریاری و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی با عنوان دیدگاه زنان روستایی در مورد تأثیر طرح توان‌افزایی جامعه محلی شهرستان قلعه‌گنج بر توانمندسازی زنان در دهستان سرخ‌قلعه به این نتیجه رسیدند که فراهم کردن شرایط به صورت تأمین منابع مالی، ایجاد صندوق‌های قرض‌الحسنه و پس‌انداز و تنوع‌بخشی در فعالیت‌ها و برنامه‌های آموزشی مهارتی در بین زنان برای شروع فعالیت‌های اقتصادی، می‌تواند موجب اشتغال، پس‌انداز و تنوع بخشیدن به فعالیت‌های اقتصادی در میان آنان گردد.

مقدس فریمانی و همکاران (۱۳۹۹)، در مطالعه‌ای با هدف بررسی عوامل مؤثر بر توانمندی اقتصادی-اجتماعی زنان روستایی اعضای صندوق اعتبارات خرد زنان روستایی استان زنجان، نشان دادند، پنج عامل مشارکت در فعالیت‌های درآمدزا، توانمندی فردی و فکری در امور اقتصادی و مالی، مشارکت در تصمیم‌های اقتصادی خانوار، همیاری و حمایت در مورد مسائل اقتصادی و کنترل بر هزینه‌کرد منابع مالی مهم‌ترین نشانگرهای توانمندی اقتصادی زنان روستایی است.

صادقلو و همکاران (۱۳۹۸)، در بررسی عوامل مؤثر بر توانمندسازی کشاورزان نواحی روستایی، روستاهای دهستان ازغند شهرستان مهاباد، نشان دادند؛ عوامل اجتماعی و نهادی بیشترین تأثیر را بر توانمندسازی کشاورزان این دهستان دارند. در این مطالعه بیش از نیمی از کشاورزان مورد مطالعه را زنان روستایی تشکیل داده بودند.

صالحی و همکاران (۱۳۹۶)، در بررسی چالش‌های صندوق‌های اعتبارات خرد زنان روستایی استان لرستان، نشان دادند؛ که به ترتیب هفت دسته چالش مدیریتی-اداری، قانونی-سیاسی، تولیدی-بازاریابی، ویژگی‌های اعضا، آموزشی، مالی-اعتباری، و پایشی-برنامه‌ریزی، پیش‌روی صندوق‌های اعتبارات خرد روستایی این استان وجود دارد.

ساندپ^۱ (۲۰۲۱)، در مطالعه‌ای با عنوان نقش تأمین مالی خرد و گروه‌های خودیار در توانمندسازی زنان روستایی در هند به این نتیجه رسید که ارتباط و رویکرد گروهی در خدمات تأمین مالی مطمئناً تغییرات مثبتی را در میان اعضای گروه به ارمغان می‌آورد که منجر به توانمندسازی اقتصادی و اجتماعی آنها می‌شود.

گوپتا^۲ (۲۰۲۱)، در ارتباط با نقش NGOها در توانمندسازی زنان در اوتاراکنند هند نتیجه گرفت؛ توانمندسازی و خلاقیت زنان منجر به مشاغل کارآفرینانه می‌شود که منجر به رشد و توسعه اقتصادی می‌شود. انگیزه و حمایت اعضای خانواده باعث اعتمادبه‌نفس و توانمندسازی زنان می‌شود. عزم برای خودکارآمدی، سخت‌کوشی، خلاقیت و اشتیاق برای رسیدن به هدفی در زندگی، آنها را تشویق می‌کند تا برای خود کار کنند و کار خود را شروع کنند.

هان و همکاران^۳ (۲۰۱۹)، پژوهشی تحت عنوان «نقش امنیت مالکیت زمین در ارتقاء توانمندسازی زنان روستایی: شواهد تجربی از روستاهای چین» نشان داد که امنیت تصدی حقوقی یا امنیت اقتصادی می‌تواند بهبودی در سطح استقلال زنان در تصمیم‌گیری‌های منزل از قبیل خرید خانه، خرید کالاهای با دوام، خرید مایحتاج روزانه، انتخاب باروری، انتخاب خدمات پزشکی، انتخاب شغل و تعامل اجتماعی فراهم نماید. بنابراین سیاست‌های افزایش امنیت مالکیت زمین می‌تواند توانمندسازی زنان و اثرات رفاهی سودمند در توسعه حقوق زنان، خانواده و اقتصاد روستایی را افزایش دهد و همچنین به تنگنای شکاف فرصت جنسیتی در خانوارها کمک می‌کند.

1. Sandeep
2. Gupta
3. Han et al

پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، دوره ۶، شماره ۲۲، ۶۶-۷۸، زمستان ۱۴۰۴.

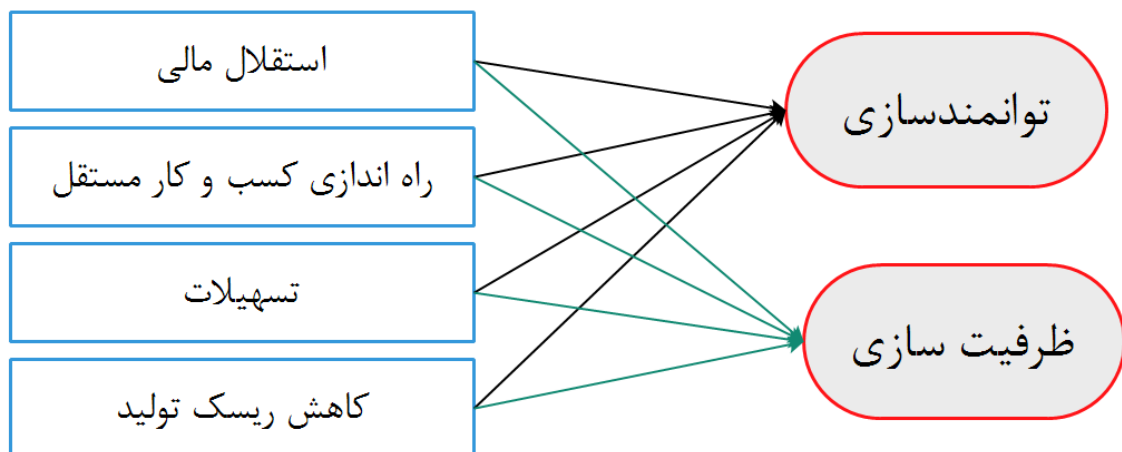
گری کیپاتی و همکاران^۱ (۲۰۱۷)، مطالعه‌ای با عنوان «هزینه توانمندسازی: منابع چندگانه بدهی زنان روستایی هند» انجام دادند. یافته‌های تحقیق نشان داد که زنان روستایی که از وام‌های فوری استفاده کردند، از قدرت چانه‌زنی بالایی در انواع تصمیمات مالی در خانواده برخوردارند، در نتیجه زنانی که از وام‌های فوری جهت رفع نیازهای خانواده استفاده می‌کنند، جایگاه مناسبی در خانواده دارند و همچنین دارای قدرت بالای مذاکره هستند.

گوی‌رادو و همکاران^۲ (۲۰۱۷)، پژوهشی تحت عنوان «کشاورزی اجتماعی در کاتالونیا: توسعه محلی روستایی، فرصت‌های شغلی و توانمندسازی برای افرادی که در معرض خطر انزوای اجتماعی هستند» را انجام دادند. نتایج تحقیق نشان داد که چگونه SF در مقیاس منطقه‌ای شکل گرفته است، کدام عوامل مداخله کرده‌اند و عناصری که این عمل جدید را پشتیبانی کرده یا مانع آن هستند. همچنین نوع موجودیت‌ها، ویژگی‌های خاص خود و تأثیر اجتماعی آن‌ها به‌منظور درک اینکه چگونه SF در این چارچوب خاص و منطقه‌ای خاص ساختاریافته است، نشان داد.

جمع بندی مبانی نظری ترسیم مدل مفهومی

پس از بررسی مبانی نظری موجود و مرور مطالعات انجام‌گرفته در زمینه موضوع عوامل اقتصادی در ظرفیت‌سازی و توانمندسازی شغلی زنان عضو صندوق‌های اعتبارات خرد محلی استان زنجان، می‌توان گفت؛ مجموعه‌ای از عوامل اقتصادی خرد و کلان در تقویت صندوق‌های اعتبارات خرد محلی بمنظور توانمندسازی زنان روستایی نقش دارند. در این میان صندوق‌های اعتبارات خرد محلی زنان روستایی که در سال‌های اخیر باهدف دسترسی آنان به منابع مالی و در کنار آن دسترسی به خدماتی چون آموزش و اطلاعات شغلی در سراسر جهان و ایران تشکیل شده است؛ به‌عنوان یکی از ابزارهای ظرفیت‌سازی شغلی می‌تواند بر توانمندسازی زنان را مؤثر واقع شده یا آن را تسریع کند. باتوجه به آنچه گفته شد، عوامل موفقیت صندوق‌های اعتبارات خرد محلی به شرح شکل ۳ می‌باشد.

عوامل اقتصادی

شکل ۳. مدل مفهومی تحقیق

روش پژوهش

در مطالعه حاضر از روش پژوهش توصیفی-تحلیلی جهت عوامل اقتصادی در ظرفیت‌سازی و توانمندسازی شغلی زنان عضو صندوق‌های اعتبارات خرد محلی استان زنجان استفاده شده است. گردآوری داده‌ها با مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی انجام شده است. جامعه پژوهش شامل زنان روستایی عضو صندوق اعتبارات خرد محلی زنان روستایی استان زنجان به تعداد ۹۲۰ نفر در ۳۰ صندوق فعال می‌باشند که با روش نمونه‌گیری فرمول کوکران، تعداد ۲۰۷ نفر انتخاب شدند. بعد از گردآوری پرسشنامه‌ها، ۱۲ پرسشنامه ناقص

1 Garikipati et al

2 Guirado et al

تحلیل نقش عوامل اقتصادی در.../جاویدان و همکاران

بود و از تحلیل حذف شد. لذا حجم نمونه ۱۹۵ نفر می‌باشد. توزیع پرسشنامه‌ها نیز براساس نمونه گیری تصادفی طبقه‌ای انجام شد، بدین صورت که، باتوجه‌به اینکه استان زنجان دارای ۸ شهرستان، ۲۱ شهر، ۱۷ بخش، ۴۸ دهستان و ۹۳۵ آبادی دارای سکنه است. ضمن اینکه، موقعیت صندوق‌های زنان روستایی مدنظر در پنج شهرستان زنجان، ابهر، سلطانیه، خرمدره و ایجرود مستقر هستند. لذا ۱۹۵ تعداد نمونه از این صندوق‌ها انتخاب شد.

جدول ۱. نتایج نمونه‌گیری

ردیف	شهرستان	تعداد نمونه
۱	زنجان	۴۴
۲	ابهر	۳۵
۳	سلطانیه	۳۰
۴	خرمدره	۳۰
۵	ایجرود	۵۶
۶	کل	۱۹۵

گردآوری داده‌ها با استفاده از روش مصاحبه و ابزار پرسشنامه می‌باشد. برای حصول اطمینان از روایی ابزار به منظور اطمینان خاطر از دقیق بودن یافته‌ها از دیدگاه محققین، از نظرات ارزشمند اساتید آشنا با این حوزه و متخصصان که در این حوزه خبره و مطلع بودند استفاده شد. برای تعیین پایایی پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده شد که برای قسمت های مختلف پرسشنامه بالاتر از ۰/۷ بود و نشان از پایایی مناسب پرسشنامه برای سنجش متغیرهای پژوهش بود. چندگانه‌منظور بررسی تاثیر شاخص‌های اقتصادی (شامل: ۱- استقلال مالی، ۲- راه اندازی کسب و کار مستقل، ۳- تسهیلات و ۴- کاهش ریسک تولید) بر توانمندسازی و ظرفیت‌سازی صندوق‌های اعتبارات خرد محلی زنان روستایی و تعیین مقدار متغیر پیش‌بین توسط هر کدام از متغیرها در قالب عامل‌های اقتصادی دسته‌بندی شده و با استفاده از نرم افزار SPSS مورد تحلیل و بررسی قرار گرفتند. با کمک نرم‌افزار آمار استفاده شده است.

یافته‌ها و بحث

بررسی ویژگی‌های جامعه آماری مورد مطالعه

بررسی ویژگی‌های جامعه آماری تحقیق به تعداد ۱۹۵ نفر نشان می‌دهد که ۱۰/۴ درصد از جامعه آماری در رده سنی ۱۸ تا ۲۷ سال؛ ۳۰/۷ درصد در گروه ۲۸ تا ۳۷ سال؛ ۴۰/۷ درصد در گروه ۳۸ تا ۴۷ سال؛ و ۱۷/۲ درصد نیز در گروه ۴۸ تا ۵۷ سال هستند. از نظر شغل اصلی نیز ۶۷/۴ درصد در گروه خانه دار و ۱۱/۱ درصد در گروه کشاورز و دامدار قرار دارد. به لحاظ ویژگی تاهل ۷۸/۲ درصد متاهل بوده و ۱۵ درصد از جامعه آماری مجرد می‌باشد. از نظر میزان تحصیلات ۹/۴ درصد دارای سواد دانشگاهی، ۲۳/۴ درصد دیپلم، ۶۲/۶ درصد زیر دیپلم و ۴/۷ درصد نیز بیسواد هستند. بدین ترتیب، به لحاظ ویژگی‌های دموگرافیکی، سعی گردید از تمامی گروه‌ها برای مصاحبه و توزیع پرسشنامه بهره‌گیری گردد.

جدول ۲. ویژگی جامعه آماری تحقیق

ویژگی	فراوانی	درصد	ویژگی	فراوانی	درصد
سن	۱۸-۲۷	۲۰	مجرد	۲۹	۱۵
	۲۸-۳۷	۵۹	متاهل	۱۵۱	۷۸/۲
	۳۸-۴۷	۷۸	بی‌سواد	۹	۴/۷
	۴۸-۵۷	۳۳	خواندن و نوشتن	۲۰	۱۰/۴
شغل اصلی	۵۸ و بالاتر	۲	ابتدایی	۴۱	۲۱/۴
	خانه‌دار	۱۲۸	راهنمایی	۴۷	۲۴/۵
	کشاورز	۱۱	متوسطه	۱۲	۶/۳
	دامدار	۱۰	دیپلم	۴۵	۲۳/۴

پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، دوره ۶، شماره ۲۲، ۶۶-۷۸، زمستان ۱۴۰۴.

ویژگی	فراوانی	درصد	ویژگی	فراوانی	درصد
قالبیاف	۱۰	۵/۳	فوق دیپلم	۹	۴/۷
سایر	۳۱	۱۶/۳	لیسانس	۸	۴/۲
۱-۲	۵۱	۲۷/۱	فوق لیسانس و بالاتر	۱	۰/۵
۳-۴	۴۴	۲۳/۴	بدون وام	۱۶	۹/۴
۵-۶	۴۵	۲۴	یک بار	۵۷	۳۳/۳
۷-۸	۲۳	۱۲/۲	دو بار	۵۳	۳۱
۹-۱۰	۱۲	۶/۴	سه بار	۲۳	۱۳/۴
۱۱ سال و بیشتر	۱۳	۶/۹	چهار بار و بیشتر	۲۲	۱۲/۹

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳

بررسی وضعیت شاخص‌های اقتصادی با آمار توصیفی

در این تحقیق، از طریق ۹ گویه با مقیاس پنج سطحی لیکرت به وضعیت اقتصادی زنان روستایی مورد مطالعه پرداخته شد. نتایج توصیفی این بررسی در جدول ۳ آمده است. با توجه به میانگین گویه‌ها می‌توان گفت؛ وضعیت اقتصادی زنان روستایی مورد مطالعه، با میانگین ۲/۵۵ پایین‌تر از متوسط می‌باشد. بدین ترتیب، شاخص «از توانایی مناسبی برای بازپرداخت تسهیلات برخوردارم» با میانگین ۲/۸۷ و «از دسترسی مناسبی به بازار برخوردار هستم» با میانگین ۲/۷۲ بیش از دیگر شاخص‌ها امتیاز کسب کرده‌اند. هرچند که این شاخص‌ها نیز امتیاز کمتر از حد متوسط (۳) دریافت کرده‌اند، و نشان می‌دهد که وضعیت شاخص‌های اقتصادی در میان زنان روستایی مطلوب نیست.

جدول ۳. وضعیت اقتصادی زنان روستایی مورد مطالعه (n=۱۹۵) از دیدگاه جامعه آماری

رتبه	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها
۳	۱/۰۷	۲/۶۹	از سطح استقلال / تمکن مالی قابل قبولی برخوردار هستم.
۸	۱/۱۹	۲/۳۵	از نظر درآمدی مستقل از شوهر و خانواده هستم (می‌توانم به درآمد خود تکیه کنم).
۷	۱/۱۴	۲/۳۷	از ثبات درآمدی برخوردار هستم.
۹	۱/۱۳	۲/۲۱	به اندازه‌های دارایی دارم که به صورت مستقل بتوانم کسب و کاری راه‌اندازی کنم.
۶	۱/۱۳	۲/۵۲	از میزان پس‌انداز کافی و قابل قبول برای راه‌اندازی کسب و کار برخوردار هستم.
۵	۱/۳۲	۲/۵۳	به اعتبارات بانکی دسترسی مناسب و مطلوبی دارم.
۱	۱/۲۵	۲/۸۷	از توانایی مناسبی برای بازپرداخت تسهیلات برخوردارم.
۲	۱/۰۲	۲/۷۲	از دسترسی مناسبی به بازار برخوردار هستم.
۴	۱/۱۶	۲/۶۶	دارای تنوع درآمدی (مانند: صنایع دستی، کشاورزی، فراوری محصولات کشاورزی و...) هستم.

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳

تحلیل نقش شاخص‌های اقتصادی بر توانمندسازی شغلی زنان عضو صندوق‌های اعتبارات خرد محلی

طبق نتایج بدست آمده از تحلیل رگرسیونی، میزان تاثیر شاخص‌های اقتصادی بر توانمندسازی برابر ۰/۶۹۹ است. با توجه به سطح معنی داری ۰/۰۰۰ و پایین بودن آن از $P < ۰.۰۵$ فرضیه صفر رد می‌شود و می‌توان گفت که شاخص‌های مورد مطالعه، به‌طور مطلوب توانسته‌اند، وضعیت توانمندسازی را تبیین و پیش‌بینی نمایند (جدول ۴). علاوه بر این، در بین شاخص‌های مورد مطالعه، بیشترین مقدار BETA مربوط به شاخص تسهیلات ۰/۵۴۸ و کاهش ریسک تولید ۰/۲۵۸ و کمترین مقدار نیز متعلق به راه‌اندازی کسب و کار مستقل با ۰/۱۶۳- است. از طرفی، مقدار سطح معناداری تمامی متغیرها کمتر از $P < ۰.۰۵$ است. در نتیجه رابطه بین متغیرها معنادار بوده و قابل تعمیم است.

تحلیل نقش عوامل اقتصادی در.../جاویدان و همکاران

جدول ۴. تحلیل نقش شاخص‌های اقتصادی بر توانمندسازی شغلی زنان عضو صندوق‌های اعتبارات خرد محلی

متغیرهای پیش‌بین	B	SE	BETA	T	P
مقدار ثابت	۱/۶۲۷	۰/۱۳۷		۱۱/۸۵۲	۰/۰۰۰
استقلال مالی	۰/۰۷۳	۰/۰۸۹	۰/۰۸۸	۰/۸۲۴	۰/۰۰۰
راه اندازی کسب و کار مستقل	-۰/۱۳۲	۰/۰۶۹	-۰/۱۶۳	-۱/۹۰۴	۰/۰۴۸
تسهیلات	۰/۳۹۹	۰/۰۶۴	۰/۵۴۸	۶/۲۵	۰/۰۰۰
کاهش ریسک تولید	۰/۲۲	۰/۰۵۶	۰/۲۵۸	۳/۸۹۵	۰/۰۰۰
	R= ۰/۶۹۹		R2= ۰/۴۸۸		ADJ.R2= ۰/۴۷۷

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳

تحلیل نقش شاخص‌های اقتصادی بر ظرفیت‌سازی شغلی زنان عضو صندوق‌های اعتبارات خرد محلی

میزان تاثیر شاخص‌های اقتصادی بر ظرفیت‌سازی برابر ۰/۶۳۶ است. با توجه به سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰ و پایین بودن آن از $P < ۰.۰۵$ فرضیه صفر رد می‌شود و می‌توان گفت که شاخص‌های مورد مطالعه، بطور مطلوب توانسته‌اند، وضعیت ظرفیت‌سازی را تبیین و پیش‌بینی نمایند (جدول ۵). علاوه براین، در بین شاخص‌های مورد مطالعه، بیشترین مقدار BETA مربوط به شاخص کاهش ریسک تولید ۰/۳۶۳ و راه اندازی کسب و کار مستقل ۰/۲۳۸ و کمترین مقدار نیز متعلق به استقلال مالی با ۰/۰۸۶- است. از طرفی، مقدار سطح معناداری تمامی متغیرها کمتر از $P < ۰.۰۵$ است. در نتیجه رابطه بین متغیرها معنادار بوده و قابل تعمیم است.

جدول ۵. تحلیل نقش شاخص‌های اقتصادی بر ظرفیت‌سازی شغلی زنان عضو صندوق‌های اعتبارات خرد محلی

متغیرهای پیش‌بین	B	SE	BETA	T	P
مقدار ثابت	۱/۶۹۸	۰/۱۴۷		۱۱/۵۱۴	۰/۰۰۰
استقلال مالی	-۰/۰۷۲	۰/۰۹۵	-۰/۰۸۶	-۰/۷۵۲	۰/۰۰۰
راه اندازی کسب و کار مستقل	۰/۱۹۲	۰/۰۷۴	۰/۲۳۸	۲/۵۸۱	۰/۰۱۱
تسهیلات	۰/۱۶۹	۰/۰۶۹	۰/۲۳۴	۲/۴۶۹	۰/۰۱۴
کاهش ریسک تولید	۰/۳۰۹	۰/۰۶۱	۰/۳۶۳	۵/۰۹	۰/۰۰۰
	R= ۰/۶۳۶		R2= ۰/۴۰۴		ADJ.R2= ۰/۳۹۲

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳

نتیجه‌گیری

یکی از راهکارهای مناسب برای دستیابی به توسعه و پیشرفت اقتصادی، به‌کارگیری نظام‌های مالی کارا جهت به جریان انداختن سرمایه‌های راکد و اندک در جامعه است، زیرا این نظام‌ها به‌واسطه کارکردهای اساسی خود، یعنی گردآوری پس‌اندازها از منابع متنوع خصوصی و هدایت آنها به سرمایه‌گذاری‌های تولیدی و مولد و نه صرفاً درآمدزا، ضمن روان کردن مبادلات کالاها و خدمات، باعث کاهش ریسک و هزینه‌های تأمین سرمایه می‌شوند. در همین راستا، تشکیل صندوق‌های اعتبارات خرد زنان روستایی باهدف دسترسی زنان روستایی به منابع مالی موردنیاز برای انجام فعالیت‌های درآمدزای خرد و در نتیجه توانمندسازی آنان تشکیل شده است. رسالت صندوق‌های اعتباری خرد در توانمندسازی زنان نه فقط در بعد اقتصادی، بلکه دربرگیرنده ابعاد اجتماعی، خانوادگی، سیاسی، قانونی و روان‌شناختی آنان نیز می‌باشد. اعطای اعتبارات خرد به زنان روستایی ضمن فراهم نمودن زمینه اشتغال‌زایی و درآمدزایی، موجب افزایش تحرک اجتماعی، بالا بردن سطح آگاهی، آموزش، افزایش اعتمادبه‌نفس، تقویت کارگروهی و ظرفیت‌سازی‌های محلی می‌شود. این تحقیق، باهدف بررسی نقش عوامل اقتصادی در ظرفیت‌سازی و توانمندسازی شغلی زنان عضو صندوق‌های اعتبارات خرد محلی در استان زنجان انجام گرفت. رویکرد کلی تحقیق، کمی بوده که به روش پیمایشی انجام گرفت.

براساس نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل جداول آمار توصیفی، عوامل اقتصادی در ظرفیت‌سازی و توانمندسازی شغلی زنان عضو صندوق‌های اعتبارات خرد محلی از دیدگاه زنان روستایی مورد مطالعه، به ترتیب در چهار عامل «استقلال مالی»، «راه اندازی کسب‌وکار

پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، دوره ۶، شماره ۲۲، ۶۶-۷۸، زمستان ۱۴۰۴.

مستقل»؛ «تسهیلات» و «کاهش ریسک تولید» دسته‌بندی می‌شوند که در مجموع میانگین این عوامل ۲/۵۵ است. این مقدار کمتر از حد متوسط است و نشان از نارضایتی از شاخص‌های اقتصادی در میان زنان روستایی مورد مطالعه است. در بین شاخص‌ها نیز، شاخص «از توانایی مناسبی برای بازپرداخت تسهیلات برخوردارم» با میانگین ۲/۸۷ و «از دسترسی مناسبی به بازار برخوردار هستم» با میانگین ۲/۷۲ بیش از دیگر شاخص‌ها امتیاز کسب کرده‌اند. همچنین، بررسی همبستگی شاخص‌های اقتصادی با توانمندسازی و ظرفیت‌سازی نشان داد که همبستگی شاخص‌های اقتصادی و توانمندسازی برابر ۰/۶۹۹ و همبستگی شاخص‌های اقتصادی با ظرفیت‌سازی برابر ۰/۶۳۶ است. بدین ترتیب، شاخص‌های مورد مطالعه، بطور مطلوب توانسته‌اند، وضعیت توانمندسازی را تبیین و پیش‌بینی نمایند. در این رابطه، یافته‌های تحقیقات پیشین نیز اغلب با یافته‌های تحقیق همخوانی دارد. و بر نقش صندوق‌های اعتبارات محلی در توانمندسازی اقتصادی زنان تاکید دارند. در این رابطه، نعمت‌پور و همکاران (۱۴۰۰) بر خلاقیت زنان و مشاغل کارآفرینانه؛ شهریار و همکاران (۱۳۹۹) بر پس‌انداز و تنوع بخشیدن به فعالیت‌های اقتصادی؛ مقدس فریمانی و همکاران (۱۳۹۹) بر همیاری و حمایت در مورد مسائل اقتصادی و کنترل بر هزینه‌کرد منابع مالی؛ صالحی و همکاران (۱۳۹۶) بر چالش‌های تولیدی-بازاریابی و مالی-اعتباری؛ ماشا (۲۰۲۱) بر رویکرد گروهی در خدمات تأمین مالی؛ سکارلاتوس (۲۰۱۹) بر راه‌اندازی فعالیت‌های درآمدزا؛ هان و همکاران (۲۰۱۹) بر سیاست‌های افزایش امنیت مالکیت زمین؛ گری‌کیپاتی و همکاران (۲۰۱۷) بر وام‌های فوری جهت رفع نیازهای خانواده تاکید دارند.

باتوجه به نتایجی که در این تحقیق به دست آمد، پیشنهادهای زیر برای بهبود سطح توانمندسازی اقتصادی زنان روستایی از طریق صندوق‌های اعتبارات خرد محلی ارائه می‌شود:

۱. لازم است، مجموعه مدیریتی صندوق‌های اعتبارات خرد زنان در روستاها، نسبت به تشویق اعضاء برای کارهای گروهی، و ایجاد کسب و کارهای شراکتی تلاش کنند. در جهت توفیق بیشتر در این زمینه بهتر است؛ از رهنمودهای مجموعه مدیریتی صندوق‌های موفق و همچنین مشاوره‌های کارشناسان متولی در امر تأسیس این صندوق‌ها بهره بگیرند، و یا از کارآفرینان موفق دعوت به عمل بیاورند.

۲. با توجه به اینکه مهم‌ترین عامل در سطح توانمندسازی و ظرفیت‌سازی شغلی صندوق‌های اعتبارات خرد زنان روستایی، عوامل اقتصادی می‌باشد. لذا لازم است در جهت بهبود شرایط اقتصادی زنان، برای دسترسی بهتر آنان به منابع مالی دیگر از جمله اعتبارات بانکی یا صندوق کارآفرینی امید و ایجاد کسب و کارهای زودبازده و پربازده، اقدامات مؤثری صورت گیرد، مجموعه مدیریتی صندوق‌ها می‌توانند با رایزنی‌ها با نهادهای مرتبط بدون اینکه هزینه‌های جانبی و اضافی برای اعضا ایجاد شود، به اعتبار و تضمین صندوق نسبت به معرفی اعضا جهت دریافت تسهیلات مورد نیاز اقدام کنند. این اقدام، در صورتی که موفقیت‌آمیز باشد، ضمن تقویت انگیزه اعضا به ادامه فعالیت در صندوق، موجب بهبود نگرش افراد غیرعضو و ترغیب آنان به عضویت در صندوق و توسعه ارتباطات اجتماعی آنان می‌شود.

منابع

- تاراسی، زهرا، کریم‌زاده، حسن. و آقایی‌هیر، محسن. (۱۳۹۹). بررسی ارتباط ظرفیت‌سازی و توانمندسازی زنان روستایی مطالعه موردی: شهرستان زنجان. جغرافیا و توسعه، ۱۸، ۵۸، ۲۳۴-۲۰۳.
- جشان شهریار، نازیلا، جلالیان، حمید، حاج‌علیزاده، احمد، و نصیری زارع، سعید. (۱۳۹۹). دیدگاه زنان روستایی در مورد تأثیر طرح توان‌افزایی جامعه محلی شهرستان قلعه‌گنج بر توانمندسازی زنان (مورد: دهستان سرخ‌قلعه). راهبردهای توسعه روستایی، ۷(۳)، ۲۸۷-۳۰۱.
- حجازی، یوسف، میرترابی، مهدیه‌السادات، و حسینی، سید محمود. (۱۳۹۰). مشارکت زنان روستایی در فعالیت‌های پس از برداشت محصولات کشاورزی مطالعه موردی بخش آسارا شهرستان کرج. تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران (علوم کشاورزی ایران)، ۲-۴۲(۱)، ۱۱۷-۱۲۸.
- حیدری ساربان، وکیل، و رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا. (۱۳۹۵). تحلیل عوامل موثر بر توانمندسازی کشاورزان؛ مطالعه موردی: استان اردبیل. تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران (علوم کشاورزی ایران)، ۳(۴۷)، ۷۴۳-۷۵۵.

تحلیل نقش عوامل اقتصادی در.../جاویدان و همکاران

- شکوری، علی. (۱۳۹۲). مدرنیسم و پست مدرنیسم و پیامدهای آنها در توسعه و روستا با تأکید بر ایران. روستا و توسعه ۱۶ (۳). ۲۳-۱.
- صادقلو، طاهره، مرکویی، فرزانه، صداقت‌پور، معصومه. و عباس‌زاده، سودابه. (۱۳۹۸). شناسایی و تحلیل عوامل مؤثر بر توانمندسازی کشاورزان در نواحی روستایی (منطقه مورد مطالعه: روستاهای دهستان ازغند شهرستان مه‌ولات). جغرافیا و روابط انسانی، ۴۱ (۴)، ۵۰۶-۵۲۵.
- صالحی، مجتبی، رحیمیان، مهدی. و غلام‌رضایی، سعید. (۱۳۹۶). تحلیل چالش‌های صندوق‌های اعتبارات خرد زنان روستایی در استان لرستان. پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، ۱۰ (۲)، ۶۸-۵۷.
- علی حسن زاده، علی و قوبدل، صالح. (۱۳۸۴). چالش‌های تامین مالی خرد روستایی در ایران/ مقایسه تطبیقی صندوقه ای قرض الحسنه روستایی و گرامین بانک بنگلادش. اقتصاد کشاورزی و توسعه ۴۹.
- عنابستانی، علی اکبر، و حاتمی نژاد، حجت. (۱۳۹۱). مدیریت نوین روستایی و نقش آن در تحول مسکن با توجه بر عملکرد دهیاران (مطالعه موردی: دهستان میش خاص - شهرستان ایلام). جغرافیا (برنامه ریزی منطقه ای)، ۲ (۲)، ۱۲۱-۱۴۰.
- فقیری غیبعلی، مژگان، (۱۳۹۰) بررسی اثربخشی صندوق‌های اعتبارات خرد در توانمندسازی زنان روستایی استان کرمانشاه پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشکده کشاورزی. دانشگاه رازی کرمانشاه
- قدیریمعصوم، مجتبی و یاری حصار، ارسطو، (۱۳۸۷). بررسی محدودیتها و چالش‌های توسعه اقتصادی روستاهای کشور، نشریه جهاد خرداد، شماره ۲۸۴ و ۲۸۳، صص ۸۳-۶۴
- مافی، ف. (۱۳۸۵). اعتبارات خرد: ویژگی‌ها، تجارب، ملاحظات، راهبردها. پژوهشکده تحقیقات استراتژیک گروه پژوهش اقتصادی، گروه فرهنگی انتشارات شادان.
- مقدس فریمانی، شهرام، میرترابی، مهدیه السادات. و قائم‌مقامی، سید سهیل. (۱۳۹۹). توانمندی اقتصادی-اجتماعی زنان روستایی و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه موردی: اعضای صندوق‌های اعتبارات خرد زنان روستایی استان زنجان). راهبردهای توسعه روستایی، ۲۷، ۳۶۳-۳۴۷.
- Alsop, R. & Heinsohn, N. (۲۰۰۱) Measuring Empowerment in Practice: Structuring Analysis and Framing Indicators. Available as https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=665062
- Diirro, G. M. Seymour, G. Kassie, M. Muricho, G & Muriithi, B. W (2018). Women's empowerment in agriculture and agricultural productivity: Evidence from rural maize farmer households in western Kenya, Plos One, Volume 13, Issue 5, PP.1- 27.
- Drolet, J. (2011). Women, micro credit and empowerment in Cairo, Egypt. International Social Work, 54(5), 629-645. <https://doi.org/10.1177/0020872810382681>
- Garikipati, S. (2012). Microcredit and Women's Empowerment: Through the Lens of Time-Use Data from Rural India. Development and Change, 43(3), 719-750.
- Garikipati, S., Agier, I., Guérin, I., & Szafarz, A. (2017). The cost of empowerment: multiple sources of women's debt in rural India. The Journal of Development Studies, 53(5), 700-722.
- Gomez, R and Santor. E. (2009). Do peer group members out perform individual borrowers? A test of peer group lending using Canadian Microcredit data, Working paper. Printed in Canada on recycled paper
- Graham, C., & Pettinato, S. (2005). Subjective well-being and objective measures: Insecurity and inequality in emerging markets. Measuring empowerment: Cross-disciplinary perspectives, 141-75.
- Guirado, C., Valldeperas, N., Tulla, A. F., Sendra, L., Badia, A., Evard, C., & Vera, A. (2017). Social farming in Catalonia: Rural local development, employment opportunities and empowerment for people at risk of social exclusion. Journal of Rural Studies, 56, 180-197.
- Gupta, M. (2021). Role of NGOs in women empowerment: case studies from Uttarakhand, India. Journal of Enterprising communities: People and places in the Global Economy, 15(1), 26-41.
- Han, W., Zhang, X., & Zhang, Z. (2019). The role of land tenure security in promoting rural women's empowerment: Empirical evidence from rural China. Land use policy, 86, 280-289.
- Imran, M., Haq, S. U., & Ozcatlbas, O. (2022). Role of microcredit in sustainable rural development. In Sustainable rural development perspective and global challenges. IntechOpen. doi: 10.5772/intechopen.102588
- Kanamaru, M (2004). Approaches for Systematic Planning of Development Projects. Institute for International Cooperation Japan International Cooperation Agency
- Lekoko, R. N., & Van Der Merwe, M. (2006). Beyond the rhetoric of empowerment: speak the language, live the experience of the rural poor. International Review of Education, 52, 323-332.
- Mahbub, M. (2021). Women Empowerment; theory, practice, process and importance. - An analysis.
- Mowforth, M., & Munt, I. (2015). Tourism and sustainability: Development, globalisation and new tourism in the third world. routledge.
- Narayan, D. (2002). Empowerment and Poverty Reduction: A Sourcebook. Washington DC: World Bank. doi:10.1596/0-8213-5166-4
- Oakley, P., & Clayton, A. (2000). The monitoring and evaluation of empowerment: a resource document. Oxford: INTRAC.

- Rahman, Md. M., Huq, H., & Hossen, A.M (2023). [Patriarchal Challenges for Women Empowerment in Neoliberal Agricultural Development: A Study in Northwestern Bangladesh](#). Social Sciences 12(482), 1-18.
- Sandeep, M. (2021). [Role of Micro Finance and self-help groups in women empowerment in rural India](#). Journal Homepage: <http://ijmr.net.in>, 9(2).
- Sorgner, A., Bode, E., Krieger-Boden, C., Aneja, U., Coleman, S., Mishra, V., & Robb, A. M. (2017). [The effects of digitalization on gender equality in the G20 economies: Women20 study](#). Kiel: Kiel Institute for the World Economy (IfW).